

Digitales Brandenburg

hosted by Universitätsbibliothek Potsdam

Sefer Ḥaye adam

Danzig, Abraham ben Jehiel Michal

מהרבא, גיצנאד

Frankurt a.M., 620 = 1860

שדוח שאר תוכלה.

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-10937

הלכות חוה"מ כלל קיז קיח

גרושתו מהנשואין דאין שמחה כ"כ. ומדינא מותר לישא ערב הרגל אפי' סמוך לחשיכה
ובלכר שלא יעשה הסעודה בלילה ראשונה דעיקר השמחה הוא חד יומא ומתחיל ביום
וגומר בלילה אבל למחר מותר לעשות סעודה אך במדינתנו אין נוהגין כלל לישא ערב
הרגל אם לא בשעת הדחק (א"י) ומותר לעשות סעודת מילה ופדה"ב ברגל ולא
חשיבא שמחה כ"כ.

(ב) אע"ג דאין מערבין שמחה בשמחה דוקא באדם אחד אבל מותר לב' בני
אדם לפיכך מותר לעשות חופת יתום ויתומה או עני עם שמחה נשואי בניו ביום א' אך
לא ב' אהיות (ט"ז).

(ג) כל דין אבילות בחוה"מ מבואר בחכמת אדם (כלל קס"ט ק"ע קע"א).

הלכות ראש חודש

כלל קיח. דין ר"ח ודין קידוש לבנה ודין הלל והפטרות:

(א) ר"ח מותר בעשיית מלאכה ונשים נוהגות שלא לעשות מלאכה ומנהג הגון
הוא ולכן אין להקל להם (תי"ז).

(ב) ר"ח אסור בתענית להרמב"ם מה"ח דאקרי מועד ולשאר פוסקים מדרבנן
ולכ"ע אף שאינו אוכל פת אלא פירות וכיוצא בו יצא (ואם קבל עליו להתענות כך וכן
ימים וסג"ע טו ר"ח עיין נש"ע סי' תי"ח) והמתענה תענית חלום בר"ח ניסן או בר"ח אב א"צ
ליחב תענית לתעניתו כיון די"א דמצוה להתענות בהם שהם תענית צדיקי' ומצוה להרבות
בסעודה ר"ח ואם חל בשבת יעשה חבשיל אחד יותר משאר שבתות (א"י נש"ע ט"ז).
מזכירין יעלה ויבא בבהמ"ז ואם לא הזכיר אם סיים ברכת בונה ולא התחיל עדיין הטוב
והמטיב אע"פ שאמר כבר בא"י מסיים אמ"ה אשר נתן ר"ח לזכרון לעמו ישראל ואם
כבר אמר הטוב א"צ לחזור כיון דאין חוב לאכול פת דוקא.

(ג) היה אוכל בער"ח ולאחר שהתחיל לאכול התפללו הצבור מעריב אזלינן בתר
התחלת הסעודה ואינו מזכיר של ר"ח (דמוס למ"ט כ' נס"י רס"ג סעיף ט"ז ובמ"א ס"ז) אבל
אם התחיל אחר שהתפללו הצבור אע"פ שהוא לא התפלל ערבית מזכיר של ר"ח דהיחיד
נגרר אחר הצבור (בדליתא נס"י רס"ג ובס"י תקנ"א סעיף ט' ובמ"א ס"ז ס"ק כ"ז יש ט"ס ול"ל
נמ"ר סי' קי"ז וכ"ה להדיא נס"י תי"ט נמ"א ובס"י רל"א ובא"ע ס"ס קכ"ג אך כ"ע שהרי כ' המ"א
נס"י ל' ס"ק ז' דנמלתא דרבנן אינו נגרר אחר הלצה) ואם לא התפלל מנחה עדיין אינו
מזכיר כיון שעתידי להתפלל מנחה של חול (תי"ט נמ"א).

(ד) חל ר"ח באחד בשבת אם לא אכל גם בלילה מזכיר רק של שבת ולא של
ר"ח דאזלינן בתר התחלת הסעודה ואם אכל גם בלילה כיון דצריך להזכיר של ר"ח ואם
זכיר גם של שבת הוי תרתי דסתרי ולכן מזכיר רק של ר"ח אבל כשחל חנוכה ביום א'
אפילו אכל גם בלילה מזכיר של שבת או של ר"ח דאין חיוב הזכרה של חנוכה כחיוב
של ראש חודש (ס"ז).

(ה) היה אוכל בר"ח מבע"י וכבר התפלל מעריב במוצאי ר"ח אינו מזכיר של ר"ח וה"ה
בשבת דהוי תרתי דסתרי ואם הוא לא התפלל אע"פ שהצבור התפללו מזכיר של ר"ח
ודוקא שהתחיל לאכול קודם שהתחילו הצבור להתפלל מעריב אבל אם התחיל לאכול אחר
שהתפללו הצבור מעריב אם כבר התפלל מנחה אינו מזכיר של ר"ח דנגרר אחר הצבור

הלכות ראש חודש כלל ק"ח

והוי כהתחיל בחול אבל אם לא התפלל עדיין מנחה כיון שצריך להזכיר של ר"ח במנחה מזכיר ג"כ בבהמ"ז (שם נמ"ח).

(ו) ר"ח שחל בשבת והזכיר של שבת ולא אמר יעלה אם נזכר קודם שהתחיל הטוב והמטיב אומר כדין ר"ח (כמזכיר לעיל סי' ז') ואם כבר פתח הטוב והמטיב אינו חוזר ואם שכח גם רצה ונזכר קודם שהתחיל הטוב אומר בא"י אמ"ה שנתן שבתות למנוחה ור"ח לזכרון בא"י מקדש השבת וישראל ור"ח (ועיין לעיל דין בהמ"ז כלל מ"ז).

(ז) ר"ח אסור בהספד וא"א צדוק הדין וקדיש וה"ה בכל יום שא"א תחנון ואפילו לחכם בפניו וכ"ש בזמנינו שאין לנו ח"ח ששוואלין אותו דבר הלכה בכ"מ ואומרה (כ"כ המ"א סס"י תקמ"ז ומש"כ ח"ר דעלינו דגם בזמננו לענין מסיס זי"ד סי' רמ"ג ונח"מ סס"י רס"ג בסמ"ע כ"ל דל"ד דהתם תליא נמי שטרמו אומנמו וא"ל לזה ת"ח זוק שס בשסקיס אבל היכא דנענין ת"ח אין לנו בזמננו וכו"ש לדעת רמב"ם דר"ח חקרי מועד מן התורה ולכן אין להקל ואף לפי מש"כ הל"ט דדורשין עליו היינו לומר דנבי תורה אבל לא כמו בזמנינו שאומרים עליו קינות והספדים כ"ל דאסור בכל יום שאסור בהספד וכמ"ש הט"ז סי' ת"כ וכן נראה ממועצה שכתב הט"ז דע"כ לא היו מוספקים אלא בל"ה אבל בהספד לכ"ע אסור. ובאמת הדבר תמוה מאוד דל"ה דאינו אלא תחנה אסור והספדים וקינות יהיה מותר).

(ח) דין הזכרת יעלה ויבא ב"ח מבואר בדין תפלה כלל כ"ד סימן כ"א ובכלל כ"ח. (ט) מ"ע מדרבנן לקרות ההלל בימים שנעשו נסים לישראל. ונהגו לקרות גם בר"ח אלא שהימים שהיבנו חכמים וסימנם בבט"ח או גומרין ההלל דהיינו ב' ימים ראשונים של פסח ב' של שבועות ט' של סוכות ה' של חנוכה ובר"ח ובשאר ימי פסח קורין הלל בדילוג ומ"מ מברכין תחלה וסוף. ומ"מ בימים שאין גומרים ההלל יזהר היחיד לקרותו עם הצבור דו"א דיהיד אין מברך אע"ג דלא קי"ל הבי מ"מ לכתחלה יזהר בזה ולכן אם בא לבה"כ סמוך להלל יקרא תחלה הלל עם הצבור ואח"כ יתפלל ואם הוא באמצע פסוקי דומרה יקרא הלל עם הצבור ולא יברך תחלה וסוף דברוך שאמר וישתבח נחשב לברכה גם על ההלל אבל בימים שגומרים הלל לא יעשה כן דלכ"ע היחיד מברך על ההלל. וכשקורא ביחיד אם יש שם שנים יאמר בפניהם הודו וכו' והם יענו דכיון שאומר הודו משמע שאומר לאחרים. ואסור להפסיק בו ובימים שגומרים הלל דינו לענין הפסקה כמו בק"ש (נכלל כ') ואם הפסיק אפי' שהיה לגמור את כולה א"צ לחזור לראש. וצריך לקרותו כסדר ואם דילג פסוק אחד צריך להחזור ולקרות מאותו פסוק ואילך כסדרו וצריך לקרות מעומד ואפילו לסמוך אסור דסמיכה אינה כעמידה חוץ מליל פסח שקורין מיושב.

(י) א"א הלל בבית אבל בר"ח וא"צ ג"כ לומר אח"כ בביתו דאינו חוב כ"כ אבל בחנוכה אומר כל אחד ואחד בביתו (סי' קל"א נמ"ח).

(יא) אחר הלל אומר קדיש שלם ומוציאין ס"ח וקורין בו ד' הכהן קורא וידבר צו ואמרת ולוי חוזר וקורא ואמרת וקורא את הכבש ועשירית וישראל קורא עולת חמיד עד ובראשי חדשיכם ורביעי קורא ובר"ח עד סוף (סי' תכ"ג נש"ע) (והגר"א נביאוריו סק"ג הכריע שהכהן קורא ככ"ל והלוי קורא את הכבש עד וזיוס השבת והשלישי קורא מעלת תמיד עד ובראשי חדשים ע"ש).

(יב) אחר קה"ת אומר קדיש ואשרי ובה לציון והציי קדיש ומתפללין מוסף וחולצין התפלין קודם מוסף (ונכמ"ג ח"ח סי' כ"ט ס"ק ז' נט"ז כתב שיש לחלוץ התפלין קודם יס"ר

לחשיכה
חיל ביום
שא ערב
גל דלא
לב' בני
א' א'
הג הגון
מדרבנן
כך וכך
אב א"צ
להרבות
שכ"ג.
הטוב
אל ואם
עני בתר
אבל
דהיחיד
ע"ס ול'ז
המ"א
עין אינו
לא של
ח ואם
ביום א'
כהזיב
ח וה"ה
גל ר"ח
ל אחר
הצבור

הלכות ראש חודש כלל ק"ח

ששמו חקק שטבא לזיון מאס דנמערנא כוי מנרכין על חליפת תפלין לשמור חקיו ע"ע).
שיר של יום ר"ח (חמור ק"ד) ברכי נפשי.

(יג) הרואה לבנה בחדושה מברך אשר במאמרו וכו' ואין לקדש אלא כשהוא
וראי לילה שההא זריחה ע"ג קרקע וראוי להנות מאורה. וצריך שלא יהיה מסך מבריל
בינו לבין הלכנה אא"כ הוא דבר זך שהלכנה נראית ממנו שיוכל להכיר דברים הניכרים
לאור הלכנה וה"ה אם נתכסה בעבים אינו מברך אבל אם נתכסה בעב דק וקלוש מברך
ואם התחיל לברך שהיה סוכר שיוכל לגמור הברכה קודם שנתכסה ונתכסה באמצע
הברכה גומר הברכה אבל אם משער שלא יוכל לגמור קודם שנתכסה לא יתהיל. ונ"ל
דמ"מ בדיעבד יסיים הברכה ואם אפשר בקל לא יקדש תחת גג ואוהל שאינו דרך כבוד
אלא בחצר או בשדה כיוצאין לקראת מלך ובלבד שיהיה המקום נקי (ועיין בהלכות גרמת
כלל ג' סי' ט"ז סי' תכ"ז) ותחלה יתפלל מעריב ואח"כ קידוש לבנה דהריר קודם ומ"מ אם
הימים מעוננים ויש עוד רק ב' או ג' ימים יכול לקדש קודם מעריב (וכ"כ סי' נכ"ב).

(יד) מצוה מן המוכרח לקדש במוצאי שבת דאז הוא מבושם ומלוכש בכלים נאים
ואם יש לחוש דעי"ז לא יוכל לקדש יקדש אף בחול ואם מ"ש ליל י' בחודש אין ממתנינים
(ועיין מש"כ בכלל ס"ח דין שהי מטיה דס"ח ס"ל דלא משהיכן כלל למטה וכ"כ המ"א רס"י כ"ה
וה"כ אין להמתין כלל עד מ"ט) ולא יקדש עד שיעברו לפחות ג' ימים מן המולד ויש
ממתנינים עד ד' ימים אם לא כשחל מ"ש בחוד ז' דאז מקדשין במ"ש ואין לקדש אלא עד
חצי כ"ט י"ב חשצ"ג מן המולד וחשבינן מע"ל. וסומא מותר לקדש הלכנה כי ברכה זו
נתקן על חידוש העולם ודומה ליוצר המאורות.

(טו) אין לקדש קודם ט"ב וכן כשהוא אבל אא"כ כשלא ישלים אבילותו עד י'
בחדש דאז יקדש בימי אבלו ואין לקדש כשהוא בתענית עד שיטעום מקודם ומ"מ
במוצאי יה"כ כיון שאז העולם בשמחה מקדשין אף קודם ולכתחלה אין מקדשין בליל שבת
או י"ט. ומ"מ בשעת הדחק מותר לקדש (שם נמ"א ס"ק ז').

(טז) ר"ח שחל בשבת ערבית שחרית ומנחה מהפ"ל שבע ואומר יעלה ויבא בעבודה
ואינו מזכיר של שבת בעלה ויבא ומוציאין שני ספרים בראשון קורין שבעה בסדר
היום ובשני קורין מפטיר וביום השבת ובר"ח ומפטירין השמים כסאי חוץ מר"ח אלול שחל
בשבת מפטירין עניה סוערה מן סתם הכ"י אבל מנהגנו עפ"י רמ"א דאפי' ר"ח אלול שחל
בשבת מפטירין השמים כסאי ואז מפטירין כבי הצא רני עקרה וגם עניה סוערה כזו
לקרות ו' דנחמתא. וכן ר"ח אב שחל בשבת יש מקומות שמפטירין שמעו כדו לקרות ג'
דפורענותא אבל במקום שאין מנהג ראוי לקרות השמים כסאי (ובניאורי הגר"א סק"ח
הכריע לקרות שמעו וע"ע). ור"ח שחל באחד בשבת קורין מחר חודש אבל כשחל ר"ח
אלול באחד בשבת קורין עניה סוערה ולא מחר חודש. ואם ר"ח ב' ימים מפטירין השמים
כסאי. ואם חל ר"ח באחד מד' פרשיות שנאדר מפטירין בשל פרשה ולא בשל ראש
חודש (סי' תכ"ה).

(יז) מפטירין ג' דפורענותא וז' דנחמתא וג' דתיובתא ואם טעה והפטיר בשבת
ראשון הפטירה של אותה סדר יפטיר לשבת הבאה דברי ירמיהו וגם שמעו אע"ג דאין
מדלגין מנביא לנביא הכא סמוכין זה לזה. ג' דפורענותא. דברי ירמיהו. שמעו. חזון. ו'
דנחמתא. נחמו. ותאמר ציון. עניה סוערה. אנכי. רני עקרה. קומי אורי. שוש אישי.
ובצ"ג במנחה דרשו. ובשבת תשובה מפטירין שובה (ובמהר"ל כ' שקורין שובה עד סוף
ואח"כ מתחילין ביחל תקעו עד ולא ינוש עמי לעולם וכ' הטעם נחמתא שאין ט' כ"א ט' מסוקים

הלכות ראש חודש כלל קיח קיט

בהפטרת שנה ובאמת כן הוא המכהג לקרות שנה וגם הפסוקים מיואל כ"ל אך טעם מהרי"ל
 ל"ע הא סליק ענינא וכל דסליק ענינא מותר לקרות אף פחות מכ"א פסוקים וכן נוהגין תמיד
 לקרות הפטרה אף פחות מכ"א פסוקים היכי דס"ע אלא כ"ל הטעם דמוסיפין לקרות אחר זה
 הפסוקים מיואל כ"ל משום דמוסיי כדנר רע ופושעים יכשלו גם לכן מהראוי לסיים בטוב.
 וכשר"ח ב' ג' ראו יש שבת בין י"ה לסוכות שקורין האוינו מפטירין ודבר דוד ובשאר
 שבתות השנה מפטירין מעין הפרשה. וכשקורין ב' פרשיות מפטירין בשל אחרונה מלבד
 באחרי קדושים כשהן מחוברין מפטירין הלא כבני כושיים שהיא הפטרת אחרי. מה
 שכתוב בחומשים הפטרת וישלח ויברח יעקב הוא טעות אלא בוצא מפטירין מן ויברח עד
 סוף הושע (ואחר כך פסוקים מיואל ואכלתם אטל וכו' וידעתם וכו' ג"כ מטעם לסיים בטוב).
 ובוישלח מפטירין מן ועמי תלואים וגם מקצת ויברח יעקב עד ומושיע אין בלתי ועפ"י
 הגר"א נוהגין להפטיר בפ' וישלח חזון עובדיה (תכ"ח).

הלכות פסח

כלל קיט. דין בדיקת חמץ:

(א) חדש ניסן הוא החדש הראשון לחדשי השנה כמו שכתוב בתורה וכו נגאלו
 אבותינו ממצרים וי"א דאף הגאולה העתידה לבא תהיה בניסן ובר"ח הוקם המשכן
 והקריבו י"ב נשיאים כמפורש בתורה ובכל יום שהיה הנשיא מקריב היה יו"ט שלו ואח"כ
 ע"פ ופסח וא"ח ולכן אין גופלים על פניהם כל החדש אפי' אחר הפסח מפני שכבר עבר
 רוב החדש בקדושה וא"א צדקתך בסוגה בשנת ואין מספידין בו ואין מתענים בו אפי'
 תענית יחיד ואפי' יאהרציט חוץ מן הבכורים בע"פ וכן תענית חלום מתענים בו ואפילו
 חלם לו בר"ח ניסן וא"צ למיתב תענית לתעניתו (ועיין כלל קל"ג סי' ל"ז) וכן חתן ביום
 חופתו ואפי' בר"ח ניסן מתענה כיון די"א שהוא תענית צדיקים. ובערב פסח א"א מזמור
 לתורה ואא"א ולמנצח (תכ"ט). ושבת שלפני פסח קורין שבת הגדול מפני הגם הגדול
 שהיה בו שבשנה שיצאו ממצרים היה י' בניסן ביום שבת ולקחו כ"א מישראל שה לפסח
 וקשרו בכרעי מטותיהם כמש"כ בעשור לחדש הזה ויקחו להם שיה לבית אבות והמצרים
 ראו זה שרצו לשחוט אלהיהם והוצרכו לשחוק. ומנהג בכל ישראל שדורשין בשבת הגדול
 לפי שהוא חייב לדרוש בהלכות פסח קודם פסח ל' יום (סי' ת"ל).

(ב) מ"ע מה"ת להשבות החמץ קודם זמן איסור אכילתו שנאמר אך ביום הראשון
 תשביתו שאור מבתיכם ומפי השמועה למדו שהראשון זה הוא יום י"ד דל"ל כפשטא
 דר"ל ביום ראשון של פסח ישבית שהרי כבר נאמר ז' ימים לא ימצא וכו' וע"כ ר"ל ז'
 ימים שלמים ואם ימתין מלהשבית עד יום ראשון הרי אין כאן ז' ימים אע"כ דראשון זה
 ר"ל כאלו נכתב אך ביום הקודם תשביתו ומצינו כיוצא בו במקרא דכתיב הראשון אדם
 תולד ופירושו הקודם לאדם תולד (תל"א).

(ג) ומה היא השבתה זו האמורה בתורה שיבטלנו בלבו ויחשוב אותו כעפר וישים
 בלבו שכל חמץ שברשותו הרי הוא כעפר וכדבר שאין בו צורך כלל. דא"ל דכוונת התורה
 דוקא לבער מן העולם דא"כ הוי ליה לכחוב תבערו או תשרפו אע"כ השבתה בלב סגי
 דכיון דביטלו ונחשב לו כעפר הרי הוא הפקר ואינו שלו ואינו עובר עליו שהרי לא אסרה
 תורה בכל יראה ובל ימצא אלא בחמץ שלו כדכתיב לא יראה לך חמץ וקבלו חז"ל דר"ל